

УДК 929.6 (477.61) 19/20

МАКСИМЕНКО ЄВГЕНІЯ,*аспірант кафедри історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії
Донецького національного університету*

СУЧАСНА МІСЬКА ГЕРАЛЬДИКА ЛУГАНЩИНИ

Стаття описує сучасний період міського герботворення в Луганській області, що обмежений хронологічними рамками від початку 90-х рр. ХХ ст. і до сьогодення. Автор розглядає особливості розгортання герботворчого процесу в регіоні, аналізує низку сучасних міських гербів за параметрами тематики, колористики та символіки, визначає їх відповідність геральдичним правилам та потребу в корекції.

Ключові слова: герб; геральдика; міська геральдика; Луганська область.

Постановка проблеми. Геральдична система, що склалася в Україні за останні 20 років, перебуває зараз у фокусі зацікавлення науковців. Реалізуючи право на місцеву символіку, закріплене в Законі України "Про місцеве самоврядування" від 1997 р., адміністративно-територіальні одиниці різного рівня в кожному регіоні країни затвердили історичні чи нові геральдичні знаки. У Луганській області герби отримали більшість міст, районів, сіл та селищ міського типу, розроблено герб області, затверджено герб обласного центру та навіть герби для окремих його районів. Сучасний період герботворення комплексно ще не описаний і потребує відповідного історичного й фахового аналізу всіх своїх аспектів, а саме: особливостей його розгортання, символіки міських знаків, проблем, які постають при створенні й затвердженні нових гербів.

Отже, хронологічні рамки дослідження: від початку 90-х рр. до сьогодні, географічні рамки охоплюють територію Луганської області. Джерелами виступають актові матеріали (рішення міськрад про затвердження гербів), а також зображення та описи гербів, що містяться в гербових паспортах, повідомленнях місцевих газет, на офіційних сайтах міськрад та сувенірній продукції (зокрема, значках).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Частково процес міського герботворення останніх років відображений у монографіях А. Гречило [27] та роботах Я. О. Іщенко [напр., 28]. Місцеві краєзнавці Луганська зробили спробу створити довідник із місцевої символіки "Символіка Луганщини" [29] з відомостями про герби та прапори міст, районів, міських районів і сіл області. Історія окремих міських гербів Луганської області знайшла своє відображення в публікаціях члена Українського геральдичного товариства (УГТ) О. Житниченка [30]. Проте деякі питання щодо сучасної міської геральдики Луганської області є й досі відкритими, зокрема, щодо герба обласного центру та потреби вдосконалення більшості гербів; немає також праці, яка б описувала розгортання герботворчого процесу в області.

Мета статті - розглянути процес герботворення в містах області, визначити, хто саме і яким чином створює нові геральдичні знаки, проаналізувати низку сучасних міських гербів у площині їхньої тематики, колористики та символіки, а також визначити, чи відповідають вони геральдичним правилам і якої, можливо, потребують корекції.

Виклад основного матеріалу. Питання про оновлення міської символіки в області постало одразу ж після отримання незалежності й стосувалося герба м. Лу-

ганська. На хвилі перезатвердження історичних гербів, що прокотилася по всій країні, у представників місцевої влади та інтелігенції виникла ідея відновити імперський варіант герба Луганська із зображенням домни, затверджений у 1903 р. Цьому сприяло зокрема ще й те, що напередодні в архіві Санкт-Петербурга були знайдені документи, які дозволили відновити зовнішній вигляд герба. Ще у вересні 1991 р. про повернення старого герба говорили на шпальтах газети "Жизнь Луганська" [1, с. 3]. Уже тоді пролунали протилежні думки щодо цієї ідеї, загалом полеміка була прив'язана до поглядів на дату заснування міста. Координаційна рада товариства "Відновлення історії Луганська" звернулася до мешканців міста із проханням висловити свої думки із цього приводу [2, с. 3].

Восьма сесія Луганської міськради 18 лютого 1992 р. прийняла рішення гербом міста Луганська вважати історичний герб: "У золотому щиті - чорна із золотими швами доменна піч з червленим полум'ям, супроводжувана з боків двома чорними молотками" [3, с. 1].

Рішення це не було прийнято спонтанно: як свідчать матеріали періодики, перед винесенням на сесію міськради питання про повернення Луганську історичного герба виконком проводив консультації з місцевими істориками, представниками інтелігенції, депутатами [4, с. 2; 5, с. 3].

Зважаючи на ситуацію в країні, питання швидко набуло політичного характеру. Питання про відновлення герба 1903 року зачепило почуття певних громадських кіл, зокрема національно налаштованих: у пресі з'явилися звернення членів товариства "Просвіта" та активістів Руху, що виступали проти цього рішення. У першому з них обласна організація Всеукраїнського товариства "Просвіта" закликала депутатів міської ради не приймати поспішних рішень [6, с. 2]. Координаційна рада Луганського крайового Руху у своїй заяві назвала "затвердження герба, на якому наявні символи Російської імперії - вензель імператриці та Андріївська стрічка ... виявом неповаги до прагнення українського народу будувати незалежну державу" [7, с. 3]. Зустрічалися й більш експресивні заяви, зокрема, що семантика герба апелює до символу "пекла" чи "крематорію" [8, с. 3].

Луганське відділення рекреаційної валеології Києво-Могилянської академії у свою чергу до Дня міста розробило власний проект герба: "У центрі композиція - символ рівності і процвітання: золоте серце в золотих руках трудівника" [9, с. 3].

Через десять років після затвердження герба знов порушили питання, чи є він відображенням справжньої

№ 6 (126) листопад-грудень 2013 р.

історії міста і наскільки доречним було його відновлення в 1992 р. Це питання знов знайшло як прихильників, так і противників [10, с. 8; 11, с. 2-3].

У 2007-2009 рр. дискусія поживалася навколо символіки герба, а саме: використання вільної частини із вензелем Катерини II, що вказувала раніше на належність міста до Катеринославської губернії. Уперше цю недоречність зауважив у своєму інтерв'ю геральдист А. Закорецький [12, с. 14], пізніше на цю тему було опубліковано декілька статей у ЗМІ [13, с. 12; 14, с. 4; 15, с. 6-7]. Зараз фахівці пропонують виключити з поля герба вензель, як це частково зробили на міському прапорі, адже він уже не відображає адміністративного устрою і ніяк не стосується сучасних реалій міста.

Щодо інших міст, то в 1990-х рр. деякі з них видозмінили радянські герби чи перезатвердили їх без змін. У 1999 р. міськрада Краснодона перезатвердила герб 1984 р. [16] Для герба Алчевська модернізація полягала в заміні червоного та синьо-червоного кольорів (кольорів прапора УРСР) на кольори прапора України зі збереженням фігур та композиції. Також у герба з'явилися позашитові прикраси у вигляді схрещених кочерг та стрічок кольорів державного прапора та тризуба [17, с. 2].

Біловодськ та Слов'яносербськ залишили герби імперського періоду [18, с. 3]. Місцева влада Старобільська, який також мав історичний герб, спробувала ініціювати створення нового міського символу, оголосивши конкурс, що, однак, не приніс результатів [19, с. 2]. Створена комісія не знайшла іншого рішення як затвердити імперський варіант герба, виключивши з глави щита зображення двоголового орла та змінивши опис: "Щит розділений на три горизонтальні частини: верхня - темно-червоне поле, символізуюче [...] національно-визвольну боротьбу українського народу, соціальні битви початку ХХ століття; на зелено-голубому фоні середньої частини щита зображений перекинутий глек з голубою стрічкою води, що є втіленням річки Айдар і наявних у нас лікувальних джерел..." [20, с. 2]. У підсумку затверджений знак вийшов досить суперечливим. По-перше, герб імперського періоду своїм поділом на три частини відтворював чітку ідею, а саме, що місто входить до складу Воронежської губернії Російської імперії, на що вказували відповідно друга частина з глеком (герб Воронежа) і перша з орлом (державний герб). При виключенні орла попередня ідея була втрачена, а нова не з'явилася. Змінивши опис герба, автори цього рішення спробували наповнити стару форму новим змістом, формально перенісши сучасні ключові світоглядні ідеї на елементи чужого герба (міста Воронежа), що на наш погляд, свідчить про непрофесіоналізм і формальний підхід до створення символу.

Іншими містами були розроблені та затверджені нові геральдичні знаки. Низка новостворених гербів за своєю сутністю та рівнем майстерності виконання дуже нагадують минулий етапу розвитку геральдики: це знаки таких міст, як Суходільськ, Стаханов та Первомайськ. Основою кожного з них є кольори державного прапора, герби перенасичено індустріальною символікою, вони перевантажені елементами, які є шаблонними та виконаними на низькому художньому рівні (шестірня, відбійний молоток, силуети териконів тощо). У полі герба наявні написи з назвою міста та датою його заснування.

Герби міст Червонопартизанська, Щастя, Молодогвардійська, Брянки, Антрацита також не відповідають принципам геральдичної естетики. Герб Щастя хибус типовими недоліками: зображення сонця не відповідає геральдичним правилам, частина герба, що зобра-

жує воду, має не характерне для геральдики штрихування. Гілки дуба й каштана розташовані всередині картуша, а не за його межами. Зображення електростанції невиразне, погано читається, силует промальований нечітко, зрозуміти, що це за споруда, можна, лише прочитавши опис [21, с. 1]. У гербах Антрацита та Брянки бачимо сталу неоригінальну композицію "сонце, що сходить за силуетами териконів". Герби міст Червонопартизанська та Молодогвардійська мають негеральдичне ділення та надмірну кількість фігур у полі.

У деяких містах, наприклад Сватове, Перевальська та Привілля, затверджені, за великим рахунком, емблеми, що взагалі не мають геральдичної форми, є картатими та перевантаженими. Описи більшості міських гербів області не відповідають правилам блазонування і є переліком у довільній формі елементів герба й тлумачення їхньої символіки.

Більшість нових гербів розроблена самодіяльними художниками, які взяли участь у конкурсах, оголошених міськрадами. Як показує практика, це застарілий неефективний шлях, який приводить до поспішного затвердження неякісних знаків, які потім потребують доробки чи докорінної переробки, аби пройти експертизу.

Виятком є розроблений северодонецьким художником В. Токаревим герб Лисичанська, затверджений у 1994 р.: "Герб міста являє собою щит, обрамлений чорною стрічкою, у верхній частині стрічки написано назву міста українською мовою. Щит забарвлений в рівних вертикальних пропорціях кольорами прапора міста з зображенням на середній смузі лисиці золотистого кольору і кам'яного вугілля" [22, с. 25-26]. Це лаконічний гласний герб, що викликає зауваження хіба що з приводу використання стрічок із назвою та датою заснування, що накладені на щит.

Питання якості гербів та їх художньої доробки підіймалося в регіоні геральдистом А. Закорецьким, який звернувся до владних структур із листом, у якому пропонував відкорегувати наявні не дуже вдалі герби. Пропозиція, на жаль, залишилася без уваги [23, с. 14].

Справжніми взірцями сучасного геральдичного мистецтва є роботи членів Українського геральдичного товариства А. Закорецького та О. Житниченка, які працюють у співавторстві з 1998 р.: герби Лугутиного, Ровеньків та Артемівська, що затверджені на початку 2000-х рр. Одна з таких робіт - герб міста Лугутине - здобула високу оцінку А. Гречила, який проводив його геральдичну експертизу [24, с. 6]. Автори дуже вдало відобразили особливості міста через геральдичну символіку. Щит розділений на чорне і червоне, що відображає основні промислові галузі - вугільну й металургійну. Місто носить ім'я вченого-геолога, тому на чорному полі срібні, хвилясті лінії, які символізують геологічну структуру місцевості. Зубчастий стовп символізує основний продукт чавуноливарного заводу міста - валки та асоціюється з вуглевидобуванням (шахтний транспортер, комбайн тощо). Бельгійський внесок у промисловість краю в 1898 році знайшов своє відображення в колористичній палітрі: чорно-жовто(золото)-червоний - це кольори прапора Королівства Бельгії [25].

Цікаву символіку має ще один герб цих авторів - геральдичний знак міста Ровеньки: "Дуб і зелене поле вказують, що ще 100 років тому на місці нинішньої шахти і міста росли дубові гаї з величезними товстими дубами. Три перших шахти відображені трьома чорними гранчастими квадратами (Ювель). Перший пласт вугілля, з якого почався промисловий видобуток, мав назву "Алмаз". Особлива гірничо-геологічна структура шахти представлена перекинутою кроквою" [26, с. 33-34].

Не перевантажуючи герб діленням та надмірною кількістю фігур, дотримуючись класичних правил, А. Закорецький та О. Житниченко створили високоякісні оригінальні знаки зі щільною, насиченою символікою, яка дуже елегантно відображена в тому повідомленні, яке несе геральдичне зображення.

Висновки

Для сучасного геральдичного процесу в Луганській області характерне паралельне співіснування професійного й самодіяльного герботворення. За нашими підрахунками, на сьогодні герби мають 28 із 37 міст області. Більшість із них була розроблена в результаті проведення конкурсу. Багато гербів викликають зауваження та потребують корекції, демонструючи негеральдичне ділення, перевантаження символами та кольорами, низький рівень художньої майстерності, одноманітність. Фахове герботворення представлене роботами творчого колективу А. Закорецького та О. Житниченко, які є вдалим зразком сучасного геральдичного мистецтва. Дискусійним залишається питання про переробку герба обласного центру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукьянова О. Герб города двенадцати церквей / О. Лукьянова // Жизнь Луганска. - 1991. - № 36. - С. 3.
2. Дудник А. Откуда есть пошла / А. Дудник // Жизнь Луганска. - 1991. - № 36. - С. 3.
3. Городу возвращен исторический герб // Жизнь Луганска. - 1992. - № 9. - С. 1.
4. На круги своя // Жизнь Луганска. - 1992. - № 1. - С. 2.
5. "Бог с ней, Екатериной", - сказал отец Борис, выступая в прениях по вопросу утверждения герба города // Жизнь Луганска. - 1992. - № 10. - С.3.
6. Про герб нашего міста // Луганская правда. - 1992. - № 9. - С. 2.
7. Заява координаційної Ради Луганського Крайового руху // Наша газета. - 1992. - № 52. - С.3.
8. Плещач В. Предлагают проект герба Луганска / В. Плещач // Наша газета. - 1994. - № 141. - С.3.
9. Там само.
10. Высоцкий В. О гербах, флагах и другой символике Луганщины / В. Высоцкий // Наша газета. - 2002. - № 18. - С. 8.
11. Локотш Б. Гербом Луганска нужно гордиться / Б. Ло-

котш, С. Кондрашов, В. Климов, Н. Можаяев // Луганская правда. - 2002. - № 41. - С. 2.

12. Сорокин К. Геральдист Андрей Закорецкий: "Сейчас любой может придумать себе герб" / К. Сорокин // Реальная газета ижица (РГИ). - 2007. - № 4. - С. 14.

13. Герб Луганска оказался недоработанным. Он символизирует несуществующую губернию // Реальная газета ижица (РГИ). - 2008. - № 37. - С. 12.

14. Панин С. Герб Луганска отправят на переделку? / С. Панин // Взгляд. - 2008. - № 8. - С. 4.

15. Остапенко С. О чем молчит Луганский герб / С. Остапенко, Е. Ерошкина // Жизнь Луганска. - 2009. - № 38. - С. 6-7.

16. Символика Краснодона [Электронный ресурс] : Официальный сайт Краснодонского городского совета. - Режим доступа : <http://krasnodon-rada.gov.ua/krasnodon/symbols/>.

17. Под гербом и флагом // Огни. - 1997. - № 37. - С. 2.

18. Дегтярев Ю. 190 лет гербу Славяносербска / Ю. Дегтярев // Славяносербские вести. - 2001. - № 31. - С. 3.

19. Віднині наше місто - з "паспортом" // Вісник Старобільщини. - 2001. - № 74. - С. 2.

20. Там само.

21. У города есть герб // Наше время. - 2005. - № 17. - С. 1.

22. Висоцький В. І. Символика Луганщини / В. І. Висоцький, М. В. Соловйова. - Луганськ : б/в, 2004. - 47 с.

23. Сорокин К. Геральдист Андрей Закорецкий: "Сейчас любой может придумать себе герб" / К. Сорокин // Реальная газета ижица (РГИ). - 2007. - № 4. - С. 14.

24. Гречило А. Геральдично-вексилологічна експертиза проектів герба та прапора міста Лугутино / А. Гречило // Трудовая слава. - 2002. - № 39. - С. 6.

25. Герб города Лугутино [Электронный ресурс] : Лугутинский городской совет. - Режим доступа : <http://gorsovet.lutacom.net/ru/gorod-lutugino-menu/simvolika-menu/item/35E.html>.

26. Висоцький І. В. Указ. праця.

27. Гречило А. Українська територіальна геральдика : [монографія] / А. Гречило. - Львів : Б.в., 2010. - 280 с.

28. Іщенко Я. О. Сучасний стан муніципальної геральдики в Україні: перші здобутки та невирішені проблеми [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://histans.com/JournALL/journal/2006/3/10.pdf>.

29. Высоцкий В. И. Символика Луганщины: справочник / В. И. Высоцкий, М. В. Соловьева. - Луганск : Б.и., 2004.

30. Житниченко О. А. Геральдика не терпит искажения / О. А. Житниченко // Гербовед. - 1997. № 8 (20). - С. 94-96.

Максименко Евгения,

аспирант кафедры историографии, источниковедения, археологии и методики преподавания истории Донецкого национального университета

СОВРЕМЕННАЯ ГОРОДСКАЯ ГЕРАЛЬДИКА ЛУГАНЩИНЫ

Статья описывает современный период городского герботворчества в Луганской области в хронологических рамках от начала 90-х гг. XX в. по сегодняшний день. Автор рассматривает особенности герботворческого процесса в регионе, анализирует ряд современных городских гербов с точки зрения их тематики, колористики и символики, определяет их соответствие геральдическим правилам и предлагает необходимые коррективы.

Ключевые слова: герб; геральдика; городская геральдика; Луганская область.

Мaksymenko Evgeniya,

graduate student of Donetsk National University

MODERN HERALDRY OF LUHANSK REGIONCITIES

The article deals with the contemporary processes in the field of heraldry in Luhansk region limited by the chronological framework of the early 90's of the twentieth century till the present time. The choice of the theme is determined by the fact that no comprehensive analysis of the development of the city emblem has been made. It is also necessary to make historical and professional analysis of all its aspects, namely the peculiarities of its development, the features of the symbols of city signs, the problems of creation and confirmation of new emblems.

№ 6 (126) листопад-грудень 2013 р.

The author has studied the specific features of the heraldry formation in the region using periodical materials, documentary sources and images of emblems. The paper has traced the debates as of the re-approval of historical emblems of Luhansk and its evolution. A number of modern municipal emblems have been analyzed as regards their subject matter, color and symbols. The compliance of the emblem with the heraldry rules has been found out; their disadvantages have been described and proposal of their improvement have been suggested. It has been concluded that the modern heraldic process in the Luhansk region is characterized by simultaneous coexistence of professional and amateur emblem formation. According to the author's calculations, 28 of 37 cities are provided with municipal emblems but most of them must be improved because of their uniformity, colors congestion and low artistic level of accomplishment. The author cites the heraldry developments of specialists, members of Ukrainian Heraldry Society A.Zakoretskoho and O.Zhytnychenko as an example of successful emblems that correspond to classical heraldry and have a deep original symbolism.

Key words: emblem; heraldry; municipal heraldry; Luhansk region.

REFERENCES

1. Zhizn Luganska (1991), 36, p. 3 (rus).
2. Zhizn Luganska (1991), 36, p. 3 (rus).
3. Zhizn Luganska (1992), 9, p. 1 (rus).
4. Zhizn Luganska (1992), 1, p. 2 (rus).
5. Zhizn Luganska (1992), 10, p. 3 (rus).
6. Luganskaya pravda (1992), 10, p. 2 (ukr).
7. Nasha gazeta (1992), 52, p. 3 (ukr).
8. Nasha gazeta (1992), 141, p. 3 (rus).
9. Nasha gazeta (1992), 141, p. 3 (rus).
10. Nasha gazeta (2002), 18, p. 8 (rus).
11. Luganskaya pravda (2002), 41, p. 2 (rus).
12. Realnaya gazeta izhytsa (2007), 4, p. 14 (rus).
13. Realnaya gazeta izhytsa (2008), 37, p. 12 (rus).
14. Vzgljad (2008), 8, p. 4 (rus).
15. Zhizn Luganska (2009), 38, p. 6-7 (rus).
16. Symbols of Krasnodon, Website of municipal board Krasnodon, available at: <http://krasnodon-rada.gov.ua/krasnodon/symbols/>. (rus).
17. Ognj (1997), 37, p. 2 (rus).
18. Slaviansoserbskiye vesti (2001), 31, p. 3 (rus).
19. Visnyk Starobilshchyny (2001), 74, p. 2 (ukr).
20. Visnyk Starobilshchyny (2001), 74, p. 2 (ukr).
21. Nasho vremia (2005), 17, p.1 (rus).
22. Vysotskyi V., Soloviova M. (2004), Simvolika Luhanshchyny, Luhansk, p. 47 (ukr).
23. Realnaya gazeta izhytsa (2007), 4, p. 14 (rus).
24. Trudovaia slava (2002), 39, p. 6 (ukr).
25. Emblem of the city Lugutino, Website of municipal board Lugutino, available at: <http://gorsovet.lutacom.net/ru/gorod-lutugino-menu/simvolika-menu/item/35E.html> (rus).
26. Vysotskyi V., Soloviova M. (2004), Simvolika Luhanshchyny, Luhansk, p. 47 (ukr).
27. Hrechyllo A. (2010), Ukrainian territorial heraldry, monograph, Lviv, 280 p. (ukr).
28. Ishchenko Ya., Current status of municipal heraldry in Ukraine: first results and unsolved problems, available at: <http://histans.com/JournALL/journal/2006/3/10.pdf>. (ukr).
29. Vysotskiy V. I., Solovyeva M. V. (2004), Symbols Lugansk: Handbook, Lugansk (rus).
30. Zhitnichenko O. A. (1997), Heraldry abhors distortion, Gerboved, No. 8 (20), pp. 94-96 (rus).

© Максименко Євгенія

Надійшла до редакції 19.11.2013

УДК 930.2 = 411.21 : 28

МЕЩЕРЯКОВА ДАР'Я,

аспірант Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, м. Київ

БІОГРАФІЧНА НОТАТКА ПРО МУСУЛЬМАНИНА-ВІРОВІДСТУПНИКА В "ВАФАЙАТ АЛЬ-А'ЙАН ВА-АНБАЛ 'АБНА' АЗ-ЗАМАН" ІБН ХАЛЛІКАНА

Діалог релігій стає однією з характерних рис сучасної епохи. Джерелом відомостей за цим питанням може слугувати арабо-мусульманська біографічна література. Яскравим зразком біографічної літератури є "Вафайат аль-а'йан ва-анбал 'абна' аз-заман" ("Некрологи знатних осіб і замітки про їхніх сучасників") Ібн Халлікана. У цьому творі поряд із біографіями мусульман згадуються відомості й про представників християнської релігії. Серед згадок про християн унікальним є повідомлення про Ібн Сака', який перейшов з ісламу в християнство й переїхав до Константинополя.

Ключові слова: мусульманин-віровідступник; біографія; іслам; християнство; Ібн Халлікана; ал-Хамадані; Ібн Сака'.

Постановка проблеми і стан її вивчення. В останні роки орієнталісти для висвітлення тих чи інших особливостей життя досить активно звертаються до аналізу відомостей арабських біографічних творів про представ-

востей життя досить активно звертаються до аналізу відомостей арабських біографічних творів про представ-

№ 6 (126) листопад-грудень 2013 р.